מלא תותירו עד בקר נפקא. אע"ג דדרשינן מיניה (לעיל דף פג:) ליתן לו בקר שני לשריפתו דנפקא לן מהתם לתין שורפין קדשים בי"ט אית מאן דמפיק ליה בפ"ב דשבת (דף כד:) ובמכילתין מדמכתא אחרינא: **אמר רבא אכל מצה בזמן הזה כו'.** יש מפרשים דכך הלכה דהא קתם מתני' כוותיה ומין זה ראיה דהא פרק ב' דמגילה (דף כ:) אשכחן סתמא אחרינא דלא כוותיה דתנן זה הכלל כל דבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה לאתויי אכילת פסחים ודלא כר"א בן עזריה [ב] דאמר אכילת פסחים עד חצות היינו ודאי מדאוריית' ובתר הכי פסול למיכל אבל הא דאמרינן הקטר חלבים ואימורים עד חצות כדאמרינן בריש ברכות (דף ב.) לא הוי אלא מדרבנן אפילו לרא"ש משום הכי אם עיכב להקטיר עד חצות לא נפסל בכך דהא מן התורה היו כשירים עד הבקר וחכמים לא עשו סייג לדבר להכיאם לבית הפסול קודם הזמן ובפ' המזבח מקדש (זבחים פו:) נמי מוכח הא דחצות עושה (פיגול) [עיכול] מדרבנן וההוא דבפרק איזהו מקומן (שם מ:) דקאמ' דמתני' דהפסח אינו נאכל אלא עד חצות ר"א בן עזריה היא ופריך ממאי דאורייתא דלמא מדרבנן ור"ע היא ומשני א"כ מאי אלא פירוש אי הוה מדרבנן לא ה"ל למיתני אלא דהא לעיל גבי תודה וחטאת תנא עד חצות ולא תנא אלא דאפילו אירע בעבר על דברי חכמים ולא אכל קודם חצות לא נפסל ואוכלו לאחר חצות כדמשמע פ"ק דברכות (דף ט.) גבי ק"ש בההוא מעשה דבאו בניו של ר"ג מבית המשתה ומ"מ איכא מייג בעבר על דברי חכמים אם לא אכל קודם חצות וה"ג התם א"כ מאי אלא ומו כי הגך מה הגך דאורייתא כלומר מה הגהו דאינו נאכל אלא למנויין ולא היינו דאורייתא אף הגך נמי דעד חצות דאורייתא ורבי אלעזר בן עזריה היא: [עי' תוס' זבחים מ: ד"ה ואב"א ותוס' מגילה כא. ד"ה לאתויי: כשתמצא

ר' יוסי אומר [א]נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו הפסח אחר חצות מטמא את הידים [ג]הפגול והנותר מטמאין את הידים: **גמ'** ר' יוסי אומר נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו [ד]ה"ד נתנמנם אמר רב אשי [ה]נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרי ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר אביי הוה יתיב קמיה דרבה חזא דקא נמנם א"ל מינם קא נאים מר א"ל מינומי קא מנמנם ותנן נתנמנמו יאכלו נרדמו לא יאכלו: הפסח אחר חצות מטמא את הידים וכו': אלמא מחצות ה"ל נותר מאן תנא אמר רב יוסף [ז]ר"א בן עזריה הוא [ח]דתניא [ט]ואכלו את הבשר בלילה הזה ר"א בן עזריה אומר נאמר כאן בלילה הזה ונאמר להלן [י]ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה מה להלן עד חצות אף כאן עד חצות אמר לו ר"ע [יא]והלא [יב] נאמר חפזון [יג]עד שעת חפזון אם כן מה ת"ל בלילה [יד]בלילה הוא נאכל ואינו נאכל ביום ור"ע האי הזה מאי עביד ליה מיבעי ליה למעוטי לילה אחר הוא דאתא ס"ד אמינא הואיל ופסח קדשים קלים ושלמים קדשים קלים מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד אף פסח אוקים לילות במקום ימים ויהא נאכל לשני לילות ויום אחד כתב רחמנא הזה ור"א בן עזריה אמר לך [טו]מלא תותירו עד בקר נפקא הא ור"ע אמר לך אי לא כתב רחמנא הזה הוה אמינא מאי בקר [יז]בקר שני ור"א אמר לך כל היכא דכתב בקר בקר ראשון הוא אמר רבא [יח]אכל מצה בזמן הזה אחר חצות לר"א בן עזריה לא יצא ידי חובתו פשיטא דכיון דאיתקש לפסח כפסח דמי מהו דתימא הא אפקיה קרא מהיקישא קמשמע לן דכי אהדריה קרא למייתא קמייתא דכתיב מטמא את הידים וכו': [יט]רב הונא ורב חסדא אמרי תרוייהו אכל מצה בזמן הזה חד אמר משום חשדי כהונה וחד אמר משום עצלי כהונה חד אמר כזית וחד אמר [יא]כביצה

יאכל ממנו לאחר שעלה עמוד השחר ויתחייב כרת ומוטב שיבואו קדשים לידי הפסול למעט זמן אכילתו אלא לאכול אחר חצות משיאכל עד בקר ויצא לידי כרת: **שעת חפזון.** שנחפזו לצאת והיינו עמוד השחר כדכתיב (שמות יב) לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ור"א בן עזריה סבר חפזון דמצרים בשעת מכת בכורות שעל ידיה נחפזו למהר לשלחם מן הארץ. הכי מפ' בברכות (דף ט.): **יכול יהא נאכל.** כשאר קדשים ביום שחיטתו כדרך תודה שאף היא זמן אכילתה יום אחד ואוכל כל יום שחיטתה והלילה עד הבוקר מן התורה דכתיב (ויקרא ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר: **שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד.** שבינתים דכתיב (שם יט) ביום זבחכם יאכל וממחרת אף פסח נמי הואיל ואינו נאכל אלא בלילה נוקיש שני ימים של שלמים והא נאכל לשני לילות ויום אחד לא שיאכלנו ביום אלא שיהא שהות זמן שלא יפסל באכילה בשביל המתנת היום ויאכלנו בליל השני קמ"ל כן פירש רבינו במסכת ברכות (ט.). ולי נראה שאף ביום שבינתים יאכל דהא בלילה הזה לא בא למעט אלא יום שחיטתו שלפני לילה הראשון של פסח אבל מכאן ואילך יאכלנו עד עמוד השחר של ליל שני קמ"ל: **מכו דימא אפקיה.** רחמנא לחובת מצה בלילה הראשון מהיקישא דאקשיה רחמנא בפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו [כ] ואפקיה רחמנא בהאי קרא [כא] שאם ימיס תאכל (עליו) מצות וביום השביעי מה שביעי ראוי אף שאם ימיס ראוי הלילה הראשון נמי במשמע אלמא אפקיה רחמנא מהיקישא דעל מצות ומרורים לחובת מצה לילה הראשון ואוקמיה אראשון: **קמ"ל דכי אהדריה קרא.** לחובת מצה בלילה הראשון בזמן הזה דכתיב בערב תאכלו מצות: דהכי נפקא לן לעיל [ע"א] למילתא קמייתא אהדריה לאכילה עד חצות כבזמן דאיכא פסח: **חד אמר משום חשדי כהונה.** לקמן [כב] מפרש דאפיגול קאי: **וחד אמר משום עצלי כהונה.** לקמן [כג] מפרש דאנותר קאי. ולא פליגי אלא חד מפרש טעמא דפיגול וחד מפרש טעמא דנותר:

חל

במקום שני ימים דשלמים ויהא נאכל בשני לילות ויום אחד, לא שיאכלנו ביום אלא שיהא שהות זמן שלא יפסל באכילה בשביל המתנת היום ויאכלנו בלילה הבאים, קמ"ל (שם). **משום חשדי כהונה.** שחשודין לפגל קרבן מעוט איכה, נזרו על הפיגול שיטמא את הידים כדי שיהא זה צריך להטביל ידיו קודם שיגע בקודש ושריטתו (לעיל פה.). **משום עצלי כהונה.** המתעצלים באכילת קדשים נזרו עומתה על הנותר כדי להטעירה עליהם (שם). **חד אמר כזית.** בין פיגול בין נותר בכזית נזר רבנן דלטמאו (שם).

עד שעת חפזון. שנבהלו לצאת והיינו עד הבקר: **ויוס אחד.** ט"ו המתפסיק בין הלילות דלא ליהוי נותר עד ט"ז: **הא אפקיה קרא מהיקישא.** דפסח דכתיב (שמות יב) (בערב תאכלו מצות) [ששת ימים כו'] ואקשיה בהיקישא דעל מצות ומרורים יאכלוהו (במדבר ט): **קמ"ל דכי אהדריה קרא.** (שבעת ימים תאכל מצות) [בערב כו'] (שמות יב) למילתיה קמייתא אהדריה לעמוד במקום הפסח ולאכול עד חצות:

חל

רשב"ם

רבי יוסי אומר נתנמנמו יאכלו. אריסא קאי דקאמר ת"ק ישנו מקצתן יאכלו ואתא למימר ה"מ אם נתנמנמו אבל אם נרדמו אפילו מקצתן לא יאכלו לכשיעורו הכי מוכח בגמרא והכי הילכתא דהא רבה קאי כוותיה כדאמר בגמרא: **הפסח אחר חצות מטמא את הידים.** דה"ל נותר ממצות ואילך ורבנן גזרו על הנותר לטמא את הידים כדמפרש טעמא בגמרא:

גמ' לאהדורי סברא. במילתא דלריכה סברא כגון שטולין אותו היכן הנחת כלי זה וכי מדכרו ליה הנחתו במקום פלוני מידכר ואומר הן או לאו: **הוה מנמנם.** רבה לאחר שהתחיל לאכול מצה מוכה בתחרוכה: **נתנמנמו יאכלו תנן.** אבל אם הוא ישן אפילו הוא לבדו אוב לא היה אוכל דס"ל כרבי יוסי דאמר נרדמו אפילו מקצתן לא יאכלו: **אלמא מחצות הוא דה"ל נותר.** והא כתיב (שמות יב) לא תותירו ממנו עד בקר אלמא עד בקר לא הוי נותר: **ר"א בן עזריה היא.** דנפקא ליה מקרא דאכילת פסח עד חצות ומתחצות הוי נותר והאי דכתיב לא תותירו ממנו עד בקר לשריפה אתא דעד בקר לאו בר שריפה הוא כדתניא בפ"ק דברכות (דף ט.) ר"א בן עזריה אומר בערב אתה זובח וכבא השמש אתה אוכל מועד לאתן ממלרים אתה שורף. אבל כר"ע דפליג עליה לא מיתוקמא דלדידיה לא ה"ל נותר עד הבקר ולא מטמא ידיים אלא מבוקר ואילך ואף על גב דלדידיה נמי אכילת פסחים עד חצות כדין לכל הגאלין ליום ולילה רבנן הוא דעבדי הרחקה יתירא להרחיק את האדם מן העבירה כדתנן בפ"ק דברכות (דף ג.) שמא יאכל ממנו לאחר שעלה עמוד השחר ויתחייב כרת ומוטב שיבואו קדשים לידי הפסול למעט זמן אכילתו אלא לאכול אחר חצות משיאכל עד בקר ויצא לידי כרת: **שעת חפזון.** שנחפזו לצאת שעל ידיה נחפזו למהר לשלחם מן הארץ. הכי מפ' בברכות (דף ט.): **יכול יהא נאכל.** כשאר קדשים ביום שחיטתו כדרך תודה שאף היא זמן אכילתה יום אחד ואוכל כל יום שחיטתה והלילה עד הבוקר מן התורה דכתיב (ויקרא ז) ביום קרבנו יאכל לא יניח ממנו עד בקר: **שלמים נאכלין לשני ימים ולילה אחד.** שבינתים דכתיב (שם יט) ביום זבחכם יאכל וממחרת אף פסח נמי הואיל ואינו נאכל אלא בלילה נוקיש שני ימים של שלמים והא נאכל לשני לילות ויום אחד לא שיאכלנו ביום אלא שיהא שהות זמן שלא יפסל באכילה בשביל המתנת היום ויאכלנו בליל השני קמ"ל כן פירש רבינו במסכת ברכות (ט.). ולי נראה שאף ביום שבינתים יאכל דהא בלילה הזה לא בא למעט אלא יום שחיטתו שלפני לילה הראשון של פסח אבל מכאן ואילך יאכלנו עד עמוד השחר של ליל שני קמ"ל: **מכו דימא אפקיה.** רחמנא לחובת מצה בלילה הראשון מהיקישא דאקשיה רחמנא בפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו [כ] ואפקיה רחמנא בהאי קרא [כא] שאם ימיס תאכל (עליו) מצות וביום השביעי מה שביעי ראוי אף שאם ימיס ראוי הלילה הראשון נמי במשמע אלמא אפקיה רחמנא מהיקישא דעל מצות ומרורים לחובת מצה לילה הראשון ואוקמיה אראשון: **קמ"ל דכי אהדריה קרא.** לחובת מצה בלילה הראשון בזמן הזה דכתיב בערב תאכלו מצות: דהכי נפקא לן לעיל [ע"א] למילתא קמייתא אהדריה לאכילה עד חצות כבזמן דאיכא פסח: **חד אמר משום חשדי כהונה.** לקמן [כב] מפרש דאפיגול קאי: **וחד אמר משום עצלי כהונה.** לקמן [כג] מפרש דאנותר קאי. ולא פליגי אלא חד מפרש טעמא דפיגול וחד מפרש טעמא דנותר:

חל

מסורת הש"ס

[א] לעיל דף טו: ודף פה., [ב] תענית דף יב. מגילה דף יח: יבמות דף נד: נדה דף סג., [ג] עי' תוספות תענית יב: ותוס' נדה סב. ד"ה יום), [ד] [מכה לעיל עח.], [ה] מגילה דף כט. ברכות דף ט. זבחים דף מ:, [ו] מכילתא דר"י פרשת בא, [ז] [לעיל מא.], [ח] [עי' תוס' לעיל עא: ד"ה כלן], [ט] לעיל דף פה:, [י] [במדבר טז], [כ] [דברים טז], [ל] [שמות יב], [מ] [דף קכא.], [נ] [לעיל פג:], [ס] [שם כא.],

תורה אור השלם

1. וְאָכְלוּ אֶת הַבָּשָׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי אֵשׁ וּמַצּוֹת עַל מְרֹרִים יֹאכְלֻהוּ: שמות יב ח
2. וְעָבַרְתִּי בְאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהִכֵּיתִי כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְיָ: שמות יב יב
3. וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ: שמות יב י

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר לו ר"ע והלא כבר נאמר בחפזון:

מוסף רש"י

הפיגול והנותר מטמאין את הידים. מדרבנן (לעיל פה.) ומש"פ שאין אוכל מטמא אדם, נזרו עליהן לטמא מיהת את הידים ולא לטמא את הגוף (לעיל קז:). **תיר.** עני (תענית יב: מגילה יח:) כדמתרגמינן (בראשית מא) ויקץ, ויתער (תענית שם). **לאהדורי סברא.** דבר הבא מבינה הלב (מגילה שם) אם צריך ממנו דבר שצריך היכון, אינו יודע לומר בעוד שמתנמנם (תענית שם). **וכי מדכרו ליה.** כזה שמעת (שם). **עד שעת חפזון.** שנחפזו לצאת, והיינו עמוד השחר דכתיב (שמות יב) לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר (ברכות ט, וכעי"ז זבחים נז:). **יכול יהא נאכל בקדשים ביום.** ביום זבחתו קודם שתמשך יתמיל לאוכלו אם יאכל (זבחים שם) כשאר קדשים ביום שחיטתו כדרך תודה שאף היא זמן אכילתה יום אחד ואוכל וחולך כל יום שחיטתה והלילה עד הבוקר כדין תודה דכתיב ביום קרבנו יאכל (ברכות שם). **מה שלמים נאכלים לשני ימים ולילה אחד.** שבינתים דכתיב ביום זבחכם יאכל וממחרת, אף פסח נמי הואיל ואינו נאכל אלא בלילה נוקיש שני לילות

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

חד תני אפיגול וחד תני אנותר. חד מפרש טעמא דמתניתין מאי טעמא מטמא פיגול את הידים וחד מפרש טעמא דנותר מאי טעמא נותר מטמא את הידים: **משום חשדי כהונה.** גזרו עליו טומאה שלא יפגלוהו בלון להפסיד את הבעלים ועוד דשלמים הן ואין לכהן בהן אלא מזה ושוק וישחטם במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כולם ומשום הכי גזרו טומאה: **משום עצלי כהונה.** שלא יתעצלו באכילתן: **חד אמר זיז.** מהן מטמא את הידים וח"א בכביצה: **מתני' שלא נזרכ הפסח.** על אכילת פסחים: **על** מגיגת ארבעה עשר ומברכין על אכילת שלמים: **גמ'** שירי דם בזריקה מרמחוק דלא איכפת ליה אם נופלים שייריה על היסוד או לא. שירי דם הפסח בשפיכה בנחת כדי שיפלו על היסוד: **לא שפיכה בכלל זריקה.** כלומר אשם נותן פסח בזריקה ושלמים בשפיכה לא עשה כלום וכיון דאין דומין זה לזה במתן דמים אין ברכת האחד פוטרת האחר: הכי גרסינן במתניתין **בירך על הזבח לא פטר את הפסח על הפסח פטר את שלא זבח דברי ר' שמעאל** וחכמ גרסינן **לדברי ר' שמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא** אבל אם נתן פסח בזריקה לא עשה כלום אבל אם נתן שלמים בשפיכה יצא לפיכך ברכת הפסח פוטרת את שלמים שבשלמים בכלל פסח במתן דמים ושל שלמים אינה פוטרת את של פסח לפי שאין פסח במתן דמו בכלל שלמים:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

רש"ם

חד תני אפיגול וחד תני אנותר. חד מפרש טעמא דמתניתין מ"ט פיגול מטמא את הידים וחד מפרש טעמא דמתניתין מאי טעמא נותר מטמא את הידים: **משום חשדי כהונה.** גזרו חכמים טומאה שלא יפגלוהו בלון להפסיד את הבעלים ויאמרו שוגגין היינו. ורבינו פירש עוד טעם אחר לפי ששלמים הם ואין לכהן בהן אלא חזה ושוק וישחטם במזיד לשם חטאת כדי לאוכלן כולן ולא יהירא דאין פיגול אלא בשוחט על מנת לאכול ממנו חוץ לזמנו והשוחט שלמים לשם חטאת אין כאן פיגול אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה: **משום עצלי כהונה.** שלא יתעצלו באכילה וה"ה לישראל: **חד אמר זיז.** מהן מטמא את הידים וחד אמר כביצה וה"ה לחוד הוא דפליגי: **לאיסורו.** איסור אכילתו בזית: **בטומאתו.** טומאת אוכלין בכביצה לטמא אחרים: **מתני' ברכת** הזבח מפרש בתוספתא זבחים[ט] איזה ברכת הפסח בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הפסח אי זו היא ברכת הזבח בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול הזבח. והאי זבח היינו חגיגת י"ד הבאה עם הפסח אי נמי נדרים ונדבות שהקריב ערב הפסח ואוכלן בלילי הפסח: פלוגתא דרבי ישמעאל ור' עקיבא מפרשינן טעמא בגמ': הכי גרסינן **בירך על הזבח לא פטר את הפסח בירך על הפסח פטר את הזבח דברי ר' ישמעאל: גמ' ר"ג נשאל"ל לדברי ר"י זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה.** במס' זבחים בפ' בית שמאי (דף ט.) שמעינן ליה לר' ישמעאל דאמר דפסח בשפיכה ולא בזריקה דתניא ר' ישמעאל אומר מתוך שנאמר[ט] אך בכור שור וגו' למדנו לבכור שטעון מתן דמים ואימורין לגבי מזבח מעשר ופסח מנין תלמוד לומר[ט] ודם זבחיך ישפך דאלו לשאר קרבנות לא צריך דבכולהו כתיב זריקה. והשתא דקאמר רבי ישמעאל דפסח בשפיכה ושמעת ליה במתניתין דאמר בברכת הפסח הוא נפטר מברכת הזבח ואינו נפטר משל פסח בברכת הזבח אמור מעתה הניתנין בזריקה כגון שאר זבחים שניתנו בשפיכה כפסח יצא כדתניא בהדיא בפרק בית שמאי (שם) מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא תלמוד לומר ודם זבחיך ישפך אבל הניתנין בשפיכה כגון פסח שנתנן בזריקה כשלמים וכל שאר זבחים לא יצא דומיא דברכת פסח והזבח דקאמר נמי ר' ישמעאל במתניתין כי האי גוונא: **ולדברי ר' עקיבא כו'.** כדאמרינן נמי במתני' גבי ברכת הפסח והזבח שאין זו פוטרת את זו ור"ע נמי סבר דפסח (נמי) בשפיכה לא אשכחן תנא דאמר בזריקה אלא לר' יוסי הגלילי בפרק תמיד נשחט (לעיל סד:) דנפקא ליה מאת דמם מזרוק על המזבח דכתיב[ט] את דמו לא נאמר אלא דמם לימד על בכור מעשר ופסח שטעונין זריקה. והיינו זריקה דפסח מתנה אחת היא כנגד היסוד מרחוק ולא זריקת שאר קרבנות שהן שתי מתנות שהן ארבע ומקרבי מפיק להו במסכת זבחים בפרק איזהו מקומן (דף מ.) מדכתיב סביב סביב בעולה[ט] סביב בחטאת[ט] סביב באשם[ט] דשלש כתובין הבאין כאחד אין מלמדין. זריקה מרחוק ושתי מתנות שהן ארבע ופסח מתנה אחת מרחוק כדפרישת שפיכה מקרוב עומד על היסוד ושופך שם. בכולהו קרבנות כתיב זריקה לבד מחטאת שמתנותיהן באצבע על הקרנות כדכתיבי קרני

רבי

כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה לדברי ר' עקיבא כו'. אם כן מוכח מכאן לדר' ישמעאל הניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא וכן מוכיח נמי כאן דס"ל דפסח בשפיכה הוא והכי נמי מוכח בפסחים בפרק האשה (דף פט.) דפריך דאלו פסח בשפיכה ושלמים בזריקה ומשני מאי נפקא מינה והתניא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה שיצא כו' אלמא אית ליה תרתי פסח בשפיכה וזריקה בכלל שפיכה דזריקה עומד מרחוק וזורק את הדם ליסוד ושפיכה עומד על היסוד ושופך וקשה דבזבחים פרק בית שמאי (דף ט.) משמע מאן דאית ליה פסח בשפיכה יצא וכן איפכא מאן דאית ליה מזרקין שנתנן בשפיכה יצא ליה פסח בשפיכה דקאמר ודם זבחיך ישפך והא מיבעי ליה לבתניתא מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ת"ל ודם זבחיך ישפך ומשני סבר לה כרייב"ג דאמר פסח נמי בזריקה והדר פריך ליה [ור' ישמעאל] האי קרא מפיק ליה הכי ומפיק ליה הכי וקאמר תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל אלמא ההוא תנא דר' ישמעאל דלעיל דמזרקין שנתנן בשפיכה יצא ולית מדם זבחיך ישפך ליה להאי תנא דרבי ישמעאל דליף מההוא קרא פסח בשפיכה וי"ל דודאי ר' ישמעאל אית ליה תרתי וניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא ופיק ליה מסברא דמה לי זריקה מרחוק ומה לי שפיכה בקרוב קרא כי אתא [לפסח] בשפיכה הוא דאתא והאי דלא משני ליה הכי כדפריך ליה ור' ישמעאל האי קרא היכי מפיק ליה הכי וכו' משום דדרשא של רבי יוסי הגלילי פשוט ליה טפי והתם פי' הקונט' ור' ישמעאל האי קרא דודם זבחיך ישפך מפיק ליה להכי לניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא וע"כ ההיא דניתנין לא אתיא כרבי עקיבא דאי אתיא אמאי קאמר רבי עקיבא אין ברכת פסח פוטרת של זבח והלא שלמים בכלל פסח והכל בשפיכה מהניא דניתנין ואי נמי הוה ס"ל לרבי עקיבא פסח בזריקה כרבי יוסי הגלילי כל שכן דשייכה פוטרין זה את זה ואכתי קדרים ליה [תו] להוה קרא לפסח בשפיכה ומשני תרי תנאי וכו' האי תנא דר' ישמעאל דליף מודם זבחיך ישפך פסח בשפיכה ליה פסח פוטר את הזבח והכא לא פליג רבי ישמעאל אדרבי עקיבא דהא כיון דדרים מייתי פסח בשפיכה תו ליה למילף מייתי דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא והאי תנא דר' ישמעאל דליף מייתי דניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא ליה פסח בשפיכה אלא בזריקה כשלמים מיהו הא סברא דדיה דפליג אדרבי עקיבא דפסח עיקר וזבח טפל ע"כ פסח פוטר את הזבח ולא ברכת זבח את הפסח ובפסחים דירושלמי אמר האי טעמא עכ"ל וקשה דלעיל הוכחנו מהתם דפסחים דאית להו תרוייהו[א] וכדכתבינן לעיל ורש"ס פירש[ב] הכי כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל כו' מתוך דבריו למדנו דקאמר בירך על הפסח וכו' א"כ ס"ל דפסח בזריקה[ג] ומעתה אייתר ליה ודם זבחיך ישפך לומר דזריקה בכלל שפיכה וכל המזרקין אם נתנן בשפיכה יצא[ד] ו"ג[ד] ושפיכה בכלל זריקה דהא אין שום קרבן דמצותו בהתלה בשפיכה[ה] וקשה הניא דפ' האשה ור' חייס כהן פי' כשתמצא לומר לדברי ר' ישמעאל זריקה בכלל שפיכה ושפיכה בכלל זריקה כך היא גירסא בפסחים יפנים כלומר כל הקרבנות בזריקה ובשפיכה ואין להקפיד[ו] וברכת פסחים על עיקר לפטור את הטפל ולא הטפל את העיקר[ז] [וקשה][מ] והלא אית ליה נמי דפסחים מצותו בשפיכה דוקא אם אין זה זריקה: (וע"ע תוס' זבחים ט.). ד"ה תרי תנאי וכו'):

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לה מסכת פסחים

מסורת הש"ס

א) [לעיל מט:], ב) [בכרכות מט:], ג) זבחים ט., ד) [שם], ה) [בפסחים ספ"ק], ו) [במדבר יח], ז) [דברים יב], ח) [במדבר יח], ט) [ויקרא א], י) [ויקרא ח], כ) [שם ז], ל) ול"ג ולא שפיכה כל"ל רש"ל, מ) רש"ל,

מוסף רש"י

חד תני. טעמי דידיה משדי אפיגול, **וחד תני.** טעמא דידיה לעצלי אנותר (לעיל פה.). **כאיסורו.** כשיעור איסור אכילתו שהוא מייב עליו כזית (שם). **בטומאתו.** כשיעור טומאת אוכלים לפוסייתא בכביצה (שם). **בירך ברכת הפסח פטר את של זבח.** תגיגת ארבעה עשר שבאה עם הפסח בהתחבורה מרוחה, ושינו בתוספתא דפסחים על הפסח הוא אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הפסח, ועל הזבח הוא אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לאכול את הזבח, ואם בירך על הפסח פטר את הזבח (זבחים לז.). **זריקה בכלל שפיכה.** כדאמר (שם לו.): מנין לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא, הלכך מתן שלמים שכתב בה זריקה בכלל מתן דם פסח שכתב בה שפיכה, וכי בירך על הפסח פטר את הזבח, שהזבח בכלל פסח, אבל בירך על הזבח לא פטר את הפסח, אבל מצינו לניתנין בשפיכה שבמרין בזריקה, הלכך אין פסח בכלל שלמים (שם לז.). **לא שפיכה בכלל זריקה.** דלית ליה לניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה יצא, והא דפסח בשפיכה מודם זבחיך ישפך ופקא לן ותרתי לא דרשא מיניה (שם).

הדרן עלך מסכת פסחים

מוסף תוספות

א. דפסח בשפיכה, וניתנין בזריקה שנתנן בשפיכה שיצא. תוס' זבחים ט. עי' מהרש"ל. ב. בשם רבינו שלמה. תוס' שם. ג. א"כ סבירא ליה דמתנותיהם שוין. שם. ד. נ"ל. ולא שפיכה. שם. ה. דלהאי תנא דרבי ישמעאל כולהו בזריקה, והא דזבח לא פטר פסח משום דזבח טפל לו. שם. ו. דהכל אחד. שם. ז. והיינו כשיטת רבינו שמואל וכל מה שהקשיתי עליו קשה גם לפי' זה. שם. ועי' מהרש"ל.

עין משפט נר מצוה

קמו א [ממי' פ"ח מהל' ממרן ומלה דין ז]:

רבינו חננאל

חד מתני כזית כאיסורו וחד מתני כביצה כטומאתו. ברך ברכת הפסח פטר את של זבח וכו'. תאנא איזו היא ברכת הזבח אומר אקב"ו לאכל הזבח. וקימא לן הפסח דמו בשפיכה כדתנן כהן הקרוב אצל המזבח זורקה זריקה אחת כנגד היסוד. והזבח כגון השלמים וכיוצא בהן דמן בזריקה. ואמרינן כשתמצא לומר לדברי רבי ישמעאל דאמר ברכת הפסח פוטרת של זבח ואינו צריך לברך על הזבח ברכה בפני עצמה, אבל ברכת הזבח אינה פוטרת של פסח, הרי זריקה בכלל שפיכה, כלומר הטענן זריקה אם תזרקהו בשפיכה יצא. אבל אין שפיכה בכלל זריקה הטענן שפיכה ואם יזרקהו לא יצא אלא טענן שפיכה. לדברי ר' עקיבא דאמר לא זו פוטרת זו ולא זו פוטרת זו לא שפיכה בכלל זריקה ולא זריקה בכלל שפיכה.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

קכא: ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן בעו מיניה פשיטא על פדיון הבן אשר קדשנו במצותיו וצונו על פדיון הבן אבי הבן מברך ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה כהן מברך או אבי הבן מברך כהן מברך דקמטי הנאה לידיה או אבי הבן מברך דקא עביד מצוה לא הוה בידיה אתא שאיל ביה מדרשא אמרו ליה [ג]אבי הבן מברך שתים והילכתא אבי הבן מברך שתים:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לך מסכת פסחים

רשב"ם

רבי שמלאי איקלע לו. משום דאיירי מתניתין בשני מיני ברכות באדם אחד ומעשה אחד המצוי זה בזה כגון פסח וזבח שמגיעה באה עם הפסח משום הכי נקט נמי להאי עובדא דאבי הבן מברך שתים:

הדרן עלך ערבי פסחים וסליקא לך מסכת פסחים

עין משפט נר מצוה

קטז א מיי' פי"ז מהל' מילה כיצוה הלכה ה סמג עשין קמד טור ש"ע י"ד סי' שם סעי' י:

רבינו חננאל

רבי שמלאי איקלע לפדיון הבן, אמרו ליה על פדיון הבן פשיטא לן דודאי אבי הבן מברך, אלא שהחיינו מאן מברך, הכהן מברך או אבי הבן מברך. ופשטוה מבי מדרשא אבי הבן מברך שתים על פדיון הבן ושהחיינו.

סליקא מסכתא ברחמי שמיא

מסורת הש"ס

ג) [עיין תוספות בכורות מט. ד"ה לאמר וכו'], ג) [פירוש הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג], ג) [בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו],

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

הַדְּרָן עֲלָךְ מַסֶּכֶת פְּסָחִים וְהַדְּרָךְ עֲלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת פְּסָחִים וְדַעְתָּךְ עֲלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת פְּסָחִים וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רָמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחָאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְּרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמְקַבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מְקַבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי בְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לְסַיֵּם מַסֶּכֶת פְּסָחִים כֵּן תַּעַזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהַקִּיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחְיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסָּקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאָתָבָא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיַמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וִיקָרֵיהּ, [וְיִצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדָּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, די בְּאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְּכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן די בִּשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג, **) בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות